

Салманова К.В.,
студентка гр. БП-15
факультету підприємництва та права
Київський національний університет
технологій та дизайну

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ “ПРАВА НА СМЕРТЬ” В ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

Проблеми правового статусу фізичної особи, реального забезпечення її прав і свобод мають особливо велике значення в сучасних умовах демократизації суспільного життя і складних процесах глобалізації. Позитивні зміни підтверджуються закріпленням основоположних прав людини та громадянина в основних правових документах, зокрема в Загальній декларації прав людини 1948 р., Міжнародному пакті про громадянські і політичні права 1966р., Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини 1950 р. (міжнародне законодавство), у Конституції України (внутрішнє законодавство). Універсальність прав людини, їх визнання й закріплення на міжнародному та національному рівнях ставить перед сучасним суспільством підвищені вимоги щодо їх гарантування.

Головним, фундаментальним правом людини, що посідає особливе місце серед особистих немайнових прав, які забезпечують природне існування фізичної особи, є право людини на життя. Стаття 3 Конституції України зазначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, відповідно до ст 27, кожна людина має право на життя й ніхто не може бути свавільно позбавлений життя [1]. Ці конституційні положення відображають загальноєвропейський підхід до правового регулювання здійснення евтаназії, який полягає в тому, що жодна людина не може бути умисне позбавлена життя.

Право на життя також гарантується положеннями Цивільного Кодексу України де закріплено заборону задовольняти прохання фізичної особи про припинення її життя ч. 4 ст. 281. Стаття 52 Основ законодавства про охорону здоров'я України передбачає, що медичні працівники зобов'язані надавати допомогу в повному обсязі хворому, який знаходиться в критичному для життя стані. Пункт 2 ст. 52 забороняє пасивну евтаназію, а п. 3 ст. 52 забороняє й активну евтаназію, де зазначається, що медичним працівникам «забороняється здійснення евтаназії-навмисного прискорення смерті або умишленого невиліковно хворого з метою припинення його страждань.» [5].

Право на життя є незаперечним й законодавчо закріпленим та чи мають люди “право на смерть”? На даний час особливу увагу юристів, медиків, філософів, представників інших спеціальностей привертає проблема евтаназії, адже цінність життя людини як особистого немайнового блага зростає і знаходить відображення і міжнародних та національних правових нормах, які в свою чергу забезпечують усебічний захист життя. Правові, філософські, етичні та медичні аспекти евтаназії досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці діячі як: Е. Алахвердієва, Г. Анікіна, О. Котуха, С. Лозінська, Л. Ольховик, М. Чумак та ін.

Питання евтаназії є досить суперечливим, адже велика кількість етико-філософських проблем залишаються нерозв'язаними, а сучасні науковці й досі не можуть дійти згоди щодо легалізації евтаназії в Україні й закріплення цього явища на законодавчому рівні.

Говорячи про евтаназію як право на смерть, виникає основне питання «Чи повинні подібні дії бути заборонені законом?». Мета статті – спробувати відповісти на це питання, взявши до уваги аргументи, як прихильників, так і супротивників евтаназії. Необхідність вивчення правових проблем евтаназії у ракурсі медичного права обґрунтовується складною природою самої евтаназії, де тісно переплелися питання медицини і права. Цей термін запропонований ще в XVI ст. англійським філософом Ф. Беконом, якому належать слова: "Обов'язок лікаря полягає не тільки у тому, щоб відновлювати здоров'я, але й у тім, щоб полегшити страждання і муки, що спричинені хворобою...". Варто згадати науковий напрям, що розвивається на сьогодні - правову танатологію. О. Старовойтова пропонує визначити "правову танатологію" як галузь правового знання, що вивчає питання визначення смерті, права на смерть, евтаназії, правового регулювання трансплантації органів і тканин людини й інших проблем, безпосередньо пов'язаних із соматичними правами людини. Підвищений інтерес до евтаназії пояснюється як прогресом медицини, що дозволяє тривалий час боротись за життя людини, так і пріоритетним правом людини на життя, під яким розуміють свободу вибору, у тому числі й щодо продовження життя.

Сучасна наука пропонує нам багато визначень евтаназії, основним з яких є: евтаназія- це умисні дії чи бездіяльність медичних працівників, які здійснюються ними за наявності письмово оформленого клопотання пацієнта, який перебуває у стані, коли усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, з дотриманням законодавчо встановлених умов, з метою припинення його фізичних, психологічних і моральних страждань, у результаті яких реалізується право на гідну смерть.

У науковій літературі зустрічається різноманітна видова класифікація евтаназії. Зокрема, її поділяють на: 1) "евтаназію", "добровільну евтаназію" та "примусову евтаназію"; 2) "активну" і "пасивну"; 3) "позитивну" і "негативну"; 4) "метод відкладеного шприцу" і "метод наповненого шприцу"; 5) "медикотаназію", "фтоназію" ("пасивну евтаназію") і "активну евтаназію"; 6) "активну", "пасивну" та "автоевтаназія" тощо.

Зокрема, активна евтаназія (або як її ще називають "метод наповненого шприца") – це проведення будь-яких дій, введення лікарських засобів, які прискорюють смертельний результат. Суспільної популярності набув американський патологоанатом Д. Кеворкян, що протягом досить тривалого часу здійснював публічні активні евтаназії важкохворим людям, які звертались з таким проханням. Пасивна евтаназія (чи як її ще називають "метод відкладеного шприца") - це незастосування засобів і невиконання лікарських маніпуляцій, які б підтримували певний час життя важкохворого пацієнта. Негативне ставлення до пасивної евтаназії висловлював Тадеуш Бжезіцький(польський громадський і політичний діяч, дипломат), який писав «Пасивна евтаназія-це необґрунтоване медичне припинення лікування з метою прискорення смерті, мотивоване співчуття до того, хто страждає ».

Щодо пасивної евтаназії існує точка зору, що вона дозволена навіть в українському законодавстві. Мова йде про ст. 43 Основ законодавства України про охорону здоров'я, яка проголошує право пацієнта на відмову від медичного втручання. З цією точкою зору важко погодитися, оскільки право на відмову від медичного втручання - суб'єктивне законне право пацієнта, що може бути реалізоване шляхом відсутності згоди на медичне втручання. У той же час евтаназія - це поєднання індивідуальної свободи однієї людини й обов'язку іншої.

Перша у світі спроба легалізації евтаназії була здійснена в 1906 р. у штаті Огайо(США). Але законодавчі збори проголосували проти законопроекту. Із 1998р. у штаті Орегон (США) діє Закон, який дозволяє активну евтаназію, однак її здійснення ускладнено деякими юридичними формальностями[7, с. 25].

Перша у світі закон «Про право людини на смерть» прийнятий в 1977р. у штаті Каліфорнія(США). У разі дотримання переліку визначених обов'язкових умов і суворого контролю самогубство за лікарського сприяння не переслідується та не є караним за законодавством штатів Північної Кароліни, Юти, Вайомінгу. В Австралії закон про евтаназію запропонований членом парламенту як «біль про права невиліковно хворих» у 1995р. У 2002 р. в Нідерландах прийнято Закон «Про припинення життя за бажанням чи допомогу в самогубстві» Варто зазначити, що Нідерланди є єдиною країною у світі,

де відкрито практикують самогубство за допомогою лікаря, так і добровільну активну евтаназію. Восени 2016 р. уряд Нідерландів почав розробляти законопроект, який би легалізував самогубство серед людей, які відчують, що їхнє життя завершене, але при цьому не обов'язково є невиліковно хворими. У Швеції, Фінляндії та Швейцарії пасивна евтаназія шляхом «припинення безкорисної підтримки життя» не є протизаконною. У Колумбії також можна здійснювати за окремих обставин пасивну евтаназію.

В Англії, навпаки, після довгих обговорень прийнято закон про безумовну заборону будь-якої евтаназії. Кримінальні кодекси Узбекистану, Грузії закріплюють кримінальну відповідальність за здійснення евтаназії [8]. В інших країнах світу, в тому числі й у країнах СНД, евтаназія знаходиться поза межами правової легалізації.

Слід також згадати Декларацію про евтаназію прийняту 39-ою Всесвітньою Медичною Асамблеєю (Мадрид, Іспанія, жовтень 1987), у якій говориться: «Евтаназія, як акт навмисного позбавлення життя пацієнта на його прохання, або на прохання його близьких, є неприпустимою, у тому числі й у формі пасивної евтаназії. Лікар зобов'язаний полегшити страждання вмираючому всіма доступними та легальними методами».

Отже, аналіз законодавчого досвіду зарубіжних країн показує, що більшість країн кваліфікують евтаназію як злочин проти життя, але варто також звернути увагу на те, що громадськість зарубіжних країн поступово приймає евтаназію.

Щодо законодавчого регулювання евтаназії в Україні варто зазначити, що під час підготовки однієї з перших редакцій проекту Цивільного кодексу (ЦК) України були спроби легалізувати пасивну форму евтаназії. Однак в останньому варіанті цього кодифікованого акта такі пропозиції не були реалізовані. Натомість закріплено заборону задовольняти прохання фізичної особи про припинення її життя ч. 4 Ст. 281 [4]. А це означає, що Україна чітко визначила своє негативне ставлення до можливості легалізації евтаназії.

Додаткова регламентація заборони здійснення евтаназії містить в ст. 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я, де чітко передбачено, що медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії. Законодавство України не дозволяє евтаназію в будь-якому вигляді і за чинним Кримінальним кодексом вона прирівнюється до простого умисного вбивства (вбивства без пом'якшуючих та без обтяжуючих покарання обставин). З цим положенням цілком можна погодитись, але розглядати дане суспільно небезпечне діяння, як простий склад вбивства, на мій погляд, не можна. Прийняття нового Кримінального кодексу не внесло ніяких новел стосовно евтаназії в Україні,

хоча вони безумовно, повинні бути. Адже необхідність правового захисту особи, незалежно від того злочинець вона чи потерпілий-ніколи не втрачала своєї актуальності в правознавчій діяльності. Норми, яка б окремо передбачала кримінальну відповідальність за вбивство, вчинене на прохання потерпілого і з мотивів співчуття до нього або ж з метою полегшити його страждання, в Кримінальному кодексі України відсутня. Вчинення такого злочину кваліфікується за ч.1 Ст. 115 КК як простий склад вбивства і, як зазначають С. С. Яценко та С. Д. Шапченко, є його типовим різновидом [3, с.154]. Санкція ч.1 ст. 115 КК за умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині передбачає позбавлення волі на строк від семи до п'ятнадцяти років.

Отже, суд, призначаючи покарання за вбивство, вчинене шляхом евтаназії, не може виходити за ці, встановлені законом, межі. Звичайно, в залежності від обставин справи, евтаназія може бути врахована як пом'якшуюча обставина.

Однак, у ч.1 Ст. 66 КК це не закріплено, і вчинення вбивства з мотивів жалю до потерпілого чи на його прохання не відносяться до категорії пом'якшуючих обставин, зазначених саме в законі. Хоча, законодавець вказує, що перелік обставин, які можуть пом'якшувати покарання, не є вичерпним. Що ж стосується узагальнень слідчої та судової практики з даного питання, то ні в постановах Пленуму Верховного Суду України, ні в збірниках рішень судів України в кримінальних справах про даний вид вбивства немає згадки. Хоча, замовчувати про цей вид злочину і вважати, що його не існує, надалі не можна.

У даний час підхід до проблеми евтаназії характеризується полярністю думок. Якщо прихильники ототожнюють її з полегшенням хворому його страждань, з "приємною, легкою смертю", то опоненти прямо пов'язують це з убивством.

Загалом противники легалізації евтаназії наводять такі аргументи:

- можливість помилкового діагнозу, коли первинно невиліковне захворювання, виявляється, надалі піддається лікуванню;
- гуманність професії лікаря, що зобов'язує останнього продовжувати життя, а не прискорювати прихід смерті;
- дозвіл евтаназії здатний призвести до зловживань з боку медичних працівників;
- право людини на евтаназію, виходячи з визначення, повинно передбачати обов'язок медика сприяти прискоренню смерті.

У той же час аргументи прихильників легалізації евтаназії зводяться до такого:

- це прояв реалізації права людини на життя;

- законодавство дозволяє хворому відмовитись від лікування;
- краще спокійна гідна смерть, ніж важкі, принижуючі страждання, породжені нестерпним болем;
- обмеження прав невиліковно хворих людей у порівнянні з іншими людьми, оскільки останні для зведення "рахунків з життям" можуть зробити самогубство, у той час як невиліковно хворі за станом здоров'я часто позбавлені такої можливості.

З огляду на потенційну можливість легалізації, її прихильники пропонують такі умови проведення евтаназії:

1. Неможливість існуючими на сьогодні способами і прийомами медицини вилікувати хворого, полегшити його страждання.
2. Усвідомлене, наполегливе, неодноразове прохання хворого про проведення евтаназії.
3. Достатнє інформування такого хворого з боку лікуючого лікаря щодо стану здоров'я і наслідків евтаназії.
4. Проведення консилиуму фахівців-медиків, за умови одноголосного підтвердження думки про неможливість врятувати або полегшити страждання хворого.
5. Інформування родичів хворого.
6. Інформування органів прокуратури.
7. Рішення суду про можливість застосування евтаназії.

По суті, розглядаючи право людини на евтаназію, можна говорити про право людини на смерть. У правовій літературі зустрічаються думки щодо нормативного закріплення евтаназії. Найбільш аргументованою може вважатися позиція М. Малєйной, яка зазначає: "Видається, що в законі повинна бути дозволена й активна, і пасивна евтаназія. Вищою цінністю є реальне благополуччя людини". На сьогоднішній день, враховуючи зміни менталітету людей, інтеграцію у світове співтовариство і вступ України до багатьох міжнародних організацій, не можна виключати підвищення актуальності і значення питання про законодавче закріплення евтаназії. З цієї причини вважаємо за необхідне на сучасному рівні розвитку медико-правової науки, використовуючи теоретико-правові механізми, визначити ставлення до евтаназії. Сьогодні Україна знаходиться на II місці в рейтингу країн за темпами вимирання населення. А також посідає одне з останніх місць серед рейтингу Європейських країн за тривалістю життя, від інших країн європейської спільноти на 10 років. Отже, ми не можемо говорити про узаконення права на евтаназію зараз- у перехідний і доволі складний період для країни.

З огляду на досвід зарубіжних країн узаконення евтаназії має свої переваги, зокрема припинення страждань невиліковно хворих людей, повна реалізація права на життя й можливість для тих пацієнтів стати донором для інших. Однак в умовах сучасної суспільно-політичної ситуації в Україні цей процес є неможливим у нашій країні, оскільки може стати зброєю в руках впливових людей. Насамперед нам потрібно побороти стабільно високий рівень корупції, підняти рівень правової культури та моральності населення, забезпечити лікарні та інші медичні центри достатньою кількістю лікарських засобів і апаратурою належного рівня, для якісного медичного обслуговування населення.

Висновок.

Підсумовуючи вище зазначене, можна сформулювати власні висновки, що надання евтаназії правомірного характеру може спричинити за собою низку негативних наслідків. Більше того евтаназія, як спосіб відходу із життя не узгоджується з моральними й релігійними поглядами, а також національними традиціями українського народу.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року в редакції від 30 вересня 2016 року.
2. Конвенція про захист прав і основних свобод людини від 4 листопада 1950 року в редакції від 01 червня 2010 року.
3. Кримінальне право України: Особлива частина. Підручник / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, С.Я. Лихова та ін.; За ред. П.С. Матишевського та ін. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 896 с.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV в редакції від 02 листопада 2016 року.
5. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року №2801- XII у редакції від 01 січня 2016 року.
6. Пунда О. О. Право на життя / О. О. Пунда // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2003. - №2(6).- С. 58-64.
7. Капинус О. С. Эвтаназия как социально- правовое явление: дисс. ...докт. юрид. наук / О. С. Капинус. – М., 2006. -344 с.

8. Ивченко О. С. Ответственность за эвтаназию по уголовному законодательству зарубежных стран (сравнительно правовой анализ) / О. С. Ивченко // Юридическая наука и практика.

Хоменко С.О.,

студентки гр. БП-15 факультету підприємництва та права

Київського національного університету

технологій та дизайну.

Науковий керівник: доцент Коваль О.М.

КОНТРАБАНДА НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ПОКАРАННЯ ЗА ДАНИЙ ЗЛОЧИН НА ЗРІЗІ СУЧАСНИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНСЬКІ ДЕРЖАВІ

Загальновідомим є факт збільшення масштабів неконтрольованого обігу наркотичних засобів, зростання їхнього незаконного виробництва, попиту й обігу. Виявлені при цьому антисоціальні тенденції зумовили необхідність застосування на національному і міжнародному рівнях відповідної системи контролю. Основні види наркотичних засобів, що найчастіше виявляються в Україні, – це рослинні наркотики місцевого виробництва: макова соломка і похідні з конопель. Україна сьогодні є країною транзиту наркотичних засобів і нового ринку збуту для наркоділків. Під виглядом нових лікарських препаратів можуть ввозитись і наркотичні засоби, психотропні речовини та прекурсори. Є нормативні документи, регламентуючий перелік наркотичних засобів і список, що постійно оновлюється Комітетом з контролю за наркотиками при Міністерстві охорони здоров'я України. До цього переліку включаються всі наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори, що перебувають під міжнародним контролем.

Наркотичні засоби – це включені до Переліку речовини природного чи синтетичного походження, препарати, рослини, які становлять небезпеку для здоров'я населення у разі зловживання ними (маріхуана, гашиш, макова соломка, кокаїн, героїн та ін.).

Відповідальність за скоєння контрабанди наркотичних засобів, настає за ст. 305 ККУ. Законодавець спеціально виділяє контрабанду наркотичних засобів. Це – злочин підвищеної суспільної небезпеки, який зазіхає на суспільні відносини, що забезпечують установлений державою порядок виготовлення наркотиків, їх переміщення через митний кордон України та охорону здоров'я населення.